

УДК 37.013.42

Шерман М. І.*

**ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ
«ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА»**

Стаття присвячена обґрунтуванню педагогічних засад проектування, створення, розробки навчального професійно орієнтованого дистанційного курсу «Інформаційні технології в соціально-правовій діяльності соціального працівника». Пропонований курс повинен бути зорієнтований на формування готовності до професійної інформаційної діяльності майбутніх працівників соціальної сфери в умовах педагогічного інформаційно-комунікаційного середовища сучасного університету, до складу якого цей дистанційний курс повинен бути інтегрований. З'ясовано, що соціально-правова діяльність працівника соціальної сфери складається з уміння виділяти правові аспекти життєвих ситуацій і визначати доцільність їх вирішення правовими засобами, здатність аналізувати ситуацію з різних позицій і з урахуванням змагальності юридичних процедур, визначення достатнього для вирішення проблеми мінімуму правової інформації, уміння передбачати правові наслідки ухвалених рішень та виконуваних дій, готовність і вміння використовувати механізми й засоби правового вирішення проблем. Визначено склад її окремих складових. Установлено, що готовність до соціально-правової діяльності неможливо сформувати в межах однієї окремої дисципліни, для цього потрібні інтегративні освітньо-професійні утворення в межах системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. У якості такого утворення запропоновані означення, структура та цільові показники опанування дисципліною «Інформаційні технології в соціально-правовій діяльності соціального працівника». На основі аналізу предметного поля професійної діяльності майбутніх соціальних працівників педагогічними засадами створення дистанційного курсу уважаємо означення та структуру соціально-правової діяльності, вміст її компонентів, цільові показники результативності цієї діяльності та базові положення інтегративного підходу.

Ключові слова: майбутні соціальні працівники, соціально-правова діяльність, педагогічні засади, електронний навчально-методичний комплекс, дистанційний курс.

Сучасне інформаційне суспільство, принципи, закони та особливості його функціонування й розвитку трансформують традиційні донедавна уявлення щодо концептуальних засад здійснення професійної підготовки у вищих навчальних закладах. Загальні процеси глобалізації та інформатизації суспільства й професійної діяльності, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у нетипових донедавна сферах діяльності людини, до яких ми відносимо соціально-правову діяльність, зумовили необхідність надати майбутньому працівникові соціальної сфери можливості здійснення професійної інформаційної діяльності як складової його професійної культури. Структура готовності до інформаційної діяльності різних категорій фахівців, що здійснюють у тому числі й правову діяльність як сегмент своєї професійної діяльності, була достатньо висвітлена в окремих психолого-педагогічних працях [3; 4], проте недостатня увага приділялася саме науково-методичному супроводу процесу формування інформаційної культури майбутнього соціального працівника, одним із зовнішніх проявів якої є професійна інформаційна діяльність у соціально-правовій сфері.

Метою статті є напрацювання методичних підходів та обґрунтування вибору технологій проектування дистанційних навчальних курсів та розробки професійно-орієнтованого контенту, після опанування якими майбутні соціальні працівники будуть потенційно здатними до здійснення професійної соціально-правової діяльності з використанням системного, прикладного, комунікаційного та спеціального програмного забезпечення для ознайомлення з нормативно-правовою базою соціально

* © Шерман М. І.

правової діяльності працівника соціальної сфери, здійснення необхідних розрахунків для нарахування пенсій, субсидій, різних видів матеріальної допомоги, пільгового лікування та реабілітації, спілкування з колегами та соціально вразливими верствами населення, консультування, документального оформлення підстав, процесу та результатів надання соціальної допомоги особам, які її потребують та мають на це право відповідно до чинного законодавства.

Сучасна педагогічна наука останнім часом все частіше звертається до інтегративного підходу як концептуальної основи організації професійної підготовки, і соціально-правова підготовка не є винятком. За своєю природою соціально-правова діяльність є надпредметною, вона уособлює діагностичний, прогностичний, правозахисний, організаційно-управлінський, попереджувально-профілактичний, соціально-педагогічний, психологічний, комунікативний, реабілітаційний, консультативний аспекти.

Сутність соціально-правової діяльності визначає коло основних завдань соціального працівника, що деталізуються та конкретизуються в його посадових обов'язках. В узагальненому виді їх можна описати таким чином: надавати допомогу індивідам і групам, усвідомлювати й усувати утруднення особистого, соціального, екологічного й духовного характеру, що несприятливо впливають на них, допомагати людям справлятися з цими утрудненнями шляхом підтримувального, реабілітаційного, захисного й корекційного впливу; захищати безпомічних відповідно до закону, сприяти більш широкому використанню кожним клієнтом власних можливостей для соціального самозахисту, використовувати всі засоби й джерела для соціального захисту людей, які цього потребують тощо.

Результативність організації соціально-правової підготовки майбутніх соціальних працівників виявляється в повному та неухильному дотриманні ними в професійній соціально-правовій діяльності її чинних нормативно-правових засад, що стосуються дотримання прав людини у сфері соціального обслуговування, забезпечення соціальних гарантій, рівних можливостей при отриманні медико-соціальних послуг, добровільна згода громадян при отриманні послуг, доступність соціального обслуговування, дотримання конфіденційності, наступності всіх видів і форм соціального обслуговування, адресності, пріоритету сприяння громадянам, які потрапляють у ситуації, небезпечні для здоров'я або життя, профілактичної спрямованості, сприяння соціальній реабілітації та адаптації, міждисциплінарності, діяльнісного підходу, територіальної організації соціальної служби, державної підтримки волонтерської громадської діяльності з надання медико-соціальної допомоги.

Отже, здійснений нами стислий аналіз професійної діяльності соціальних працівників свідчить, що вони переважно вирішують безпосередньо практичні завдання з надання соціально-правової, консультативної допомоги, захисту й підтримки різних верств населення, тому фахівець соціальної сфери повинен мати належну професійну підготовку, знання в різних галузях законодавства, володіти достатньо високою правовою культурою, бути високоерудованою людиною, володіти інформацією про сучасні політичні, соціальні й економічні процеси в суспільстві, мати широку обізнаність про різні соціальні групи населення, бути здатним передбачати наслідки своїх дій, твердо проводити в життя свою позицію, уміти знаходити спільну мову з «важкими» підлітками, сиротами, інвалідами, престарілими, людьми, що знаходяться на реабілітації, мати професійний такт, здатність викликати симпатію і довіру, дотримуватися професійної таємниці, делікатності в усіх питаннях, що зачіпають інтимні сторони життя людини, володіти емоційною стійкістю, уміти сумлінно виконувати свій обов'язок, залишаючись спокійним, доброзичливим і уважним до підопічного, уміти ухвалювати потрібне рішення в несподіваних ситуаціях, чітко формулювати свої думки, зрозуміло й доступно їх викладати.

Таким чином, соціально-правова діяльність працівника соціальної сфери

складається з вміння виділяти правові аспекти життєвих ситуацій і визначати доцільність їх вирішення правовими засобами, здатність аналізувати ситуацію з різних позицій і з урахуванням змагальності юридичних процедур, визначення достатнього для вирішення проблеми мінімуму правової інформації, уміння передбачати правові наслідки ухвалених рішень та виконуваних дій, готовність і вміння використовувати механізми й засоби правового вирішення життєвих проблем.

Когнітивна складова готовності до соціально-правової діяльності майбутнього соціального працівника характеризується такою системою показників:

- знання положень нормативно-правових документів, що безпосередньо або дотично відносяться до галузі соціального захисту населення;
- територія дії закону;
- соціальні категорії громадян, визначені нормативно-правовими документами;
- умови та підстави для надання пільг, виплат, компенсацій різним соціальним категоріям;
- джерела фінансування соціальних пільг, виплат, компенсацій;
- організації, що забезпечують надання соціальних пільг, виплат, компенсацій;
- організація аналізу й розробки соціальних програм.

Ознаками сформованості готовності до соціально-правової діяльності майбутнього соціального працівника є усталені навички та вміння:

- використовувати певний перелік нормативно-правових документів стосовно певної соціально-правової ситуації, робити на нього посилення;
- детально регламентувати права громадян усіх вікових категорій;
- вирішувати проблемні професійні завдання й прогнозувати наслідки своїх дій, проектувати майбутню професійну діяльність;
- володіти юридичними термінами, необхідними для професійної діяльності соціальних педагогів;
- оцінювати ефективність соціально-правової допомоги тим, хто її потребує; грамотно планувати й будувати взаємодію з особами, організаціями;
- сприяти в соціально-правовій допомозі клієнту;
- знаходити, відбирати й використовувати інформацію, необхідну в соціально-правової діяльності;
- організовувати та своєчасно інформувати клієнтів про поточні й нові нормативні акти з їхнього соціального забезпечення й обслуговування;
- вести роботу з правової освіти батьків, дітей, педагогів, громадськості;
- використовувати й складати необхідні нормативно-правові документи;
- надавати допомогу в складанні заяв, скарг, звернень, клопотань в різні структури з конкретної проблеми;
- виступати в різних інстанціях, захищаючи права клієнта.

Результати розгляду сутності, структури та предметного поля соціально-правової діяльності майбутніх соціальних працівників дозволили сформулювати висновок щодо того, що готовність до соціально-правової діяльності неможливо сформулювати в межах однієї окремої дисципліни, для цього потрібні інтегративні освітньо-професійні утворення в межах системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Сутність інтегративного підходу полягає у створенні та реалізації умов для проектування та організації професійно орієнтованого навчання, що здатне забезпечити формування професійно значущих особистісних якостей і професійної компетентності відповідно до покладених посадових обов'язків [2, с. 151].

У психолого-педагогічних джерелах виділяють інтеграцію на рівні теми, розділу, у межах окремої дисципліни або декількох споріднених дисциплін, міжциклової інтеграцію, інтеграцію різнопредметних знань і вмінь [1; 2]. Стосовно предмета нашого розгляду, інтеграційною платформою формування готовності до соціально-правової діяльності майбутніх соціальних працівників є єдине предметне поле професійної

діяльності фахівців соціальної сфери, джерела інформації, комп'ютерні засоби забезпечення професійної інформаційної діяльності, узагальнені методики виконання типових завдань інформаційної діяльності соціального працівника та документального забезпечення практичної соціально-правової діяльності, типові або аналогічні ним функціональні обов'язки посад, що пропонуються випускникам роботодавцями.

Саме такий підхід дозволив визначити структуру та очікувані результати опанування дистанційним курсом «Інформаційні технології в соціально-правовій діяльності соціального працівника», які ми стисло розглянемо нижче.

Навчально-методичне забезпечення інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища сучасного ЗВО є його невід'ємною складовою, що, у свою чергу, містить сегменти, присвячені окремим навчальним дисциплінам.

Традиційно до складу сегменту навчальної дисципліни, так званого навчально-методичного комплексу дисципліни, повинні входити такі складові:

- анотація дисципліни;
- навчальна програма;
- робоча навчальна програма;
- конспект (тези) лекцій;
- пакет візуального супроводу дисципліни;
- методичні поради щодо проведення практичних (семінарських) занять;
- методичні поради щодо проведення лабораторних занять;
- завдання для організації самостійної роботи студентів;
- питання та завдання (тести) для поточного контролю;
- питання та завдання (тести) для підсумкового контролю;
- методичні поради щодо виконання контрольних робіт для студентів заочної форми навчання;
- методичні поради щодо виконання курсових та дипломних робіт;
- посилання на предметно орієнтовані електронні ресурси відповідно до мети й завдань фахової дисципліни;
- відомості щодо позитивного досвіду професійної діяльності відповідно до напрямку дисципліни.

Узагальнюючи точки зору дослідників на порушену проблему, на нашу думку, найбільш відповідним меті і завданням дослідження може бути таке означення: електронний навчально-методичний комплекс дисципліни (ЕНМКД) – це компонент інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища сучасного ЗВО, що інтегрує між собою психолого-педагогічні, організаційно-правові, навчально-методичні та інформаційно-комунікаційні ресурси, метою функціонування якого є забезпечення опанування навчальною дисципліною в обсязі, передбаченому навчальною програмою на рівні чинних вимог державного стандарту освіти.

Розроблений відповідно до наведеної вище дефініції ЕНМКД «Інформаційні технології в соціально-правовій діяльності соціального працівника» повинен забезпечити такі цільові результати навчання:

1. Набуті знання щодо основних концепцій і засобів набуття соціальної й правової інформації, її джерел, методів та технологій її збору, накопичення, систематизації, аналітико-синтетичного опрацювання, зберігання та використання відповідно до поставленого завдання в чинному правовому полі.
2. Сформовані вміння та навички вибору програмного забезпечення відповідно до поставлених завдань, коректного його використання в процесі пошуку та аналізу соціальної інформації, підготовці підсумкових документів, здійснення розрахунків, адекватної інтерпретації одержаних даних.
3. Сформована готовність до самостійного поглибленого опанування концепціями, методами, засобами та технологіями опрацювання соціальної інформації,

напрацювання стійких навичок роботи з офісним, комунікаційним та спеціальним програмним забезпеченням та системами електронного документообігу.

Визначені нами на засадах інтегративного підходу мета, завдання та очікувані результати опанування майбутніми соціальними працівниками дисципліною «Інформаційні технології в соціально-правовій діяльності соціального працівника» утворюють структуру цієї дисципліни, що дозволяє детермінувати зміст, форми та методику організації навчального процесу, визначити співвідношення аудиторної та самостійної роботи студента, форми проміжного та підсумкового контролю навчальних досягнень, сформулювати квазіпрофесійні індивідуальні завдання, розробити складові навчально-методичного комплексу дисципліни та реалізувати його як дистанційний курс. Це може стати предметом подальшого наукового пошуку.

Література:

1. Габай Т. В. Учебная деятельность и ее средства. М.: Изд-во университета, 1988. 255 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
3. Куриленко С. П., Сергєєв О. В. Інтегративні процеси у сучасній освіті. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Серія педагогічна: Дидактики дисциплін фізико-математичної та технологічної освітніх галузей.* Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2002. Вип. 8. С. 148-154.
4. Шерман М. І. Особливості професійної підготовки правоохоронців в умовах інформаційного суспільства. *Теорія і методика виховання: науково-педагогічний вісник.* Вип. 5. Херсон: Видавець Грінь Д.С., 2015. С. 64-67.
5. Шерман М. І. Професійна комп'ютерно-інформаційна підготовка майбутніх слідчих у вищих навчальних закладах МВС України: монографія. Херсон: Олді-плюс, 2008. 416 с.

Sherman M. I.

PEDAGOGICAL PRINCIPLES OF CREATION THE DISTANCE COURSE «INFORMATIONAL TECHNOLOGIES IN SOCIAL AND LEGAL ACTIVITY OF A SOCIAL WORKER»

The article is devoted to the justification of the pedagogical principles of planning, creating, working out of the educational professionally-oriented distance course «Information technologies in social and legal activity of a social worker». The offered course must be orientated to form the readiness to professional informational activity of future workers of a social sphere in the conditions of pedagogical informational communication environment of a modern university, in the structure of which the distance course must be integrated. It is found out, that social and legal activity of a social sphere worker consists of the ability to distinguish the legal aspects of the vital situations occurred and determine the expediency of their solving by legal ways, the ability to analyze a situation from different positions taking into account the legal procedures competitiveness, determination of a sufficient minimum of legal information for problem solving, the ability to anticipate some law consequences of the decisions made and actions taken, readiness and ability to use the mechanisms and methods for legal solving of the problems occurred. It is stated that it is impossible to form the readiness to social and legal activity within the limits of one separate discipline. For this purpose integrated educational and professional formations within the limits of the system of professional training of future social workers are needed. On the basis of the subject field analysis of the professional activity of future social workers, it is considered that the pedagogical principles for distance course creation are the definition and the structure of social and legal activity, the content of its components, special results of an effectiveness of the activity and the basic positions of an integrated approach.

Key words: future social workers, social and legal activity, pedagogical principles, electronic educational and methodical complex, distance course.

Дата надходження статті: «15» лютого 2018 р.

УДК 376:378.85

Щербяк Ю. А.*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті проаналізовано теоретико-методичні аспекти реалізації інклюзивної освіти у вищих навчальних закладах України, розкрито зміст поняття «інклюзивний освітній простір» та особливості його організації у вищому навчальному закладі. Звернено увагу, що в сучасних умовах доступність вищої освіти для інвалідів є гострою соціальною і педагогічною проблемою. Українська молодь із вадами розвитку не має можливостей реалізувати своє право на рівний доступ до освіти: навчання інвалідів здійснюється в спеціальних навчально-виховних закладах або відбувається вдома. Ізольованість молодої людини з обмеженими можливостями відбивається на усіх сферах її життя й не дає можливості реалізувати себе, тому вагомою складовою процесу інтеграції молоді з інвалідністю в суспільство є створення відповідних умов для навчання та розвитку студентів у вищих навчальних закладах, опанування знаннями, у майбутньому – роботою, що виведе особу з функціональними обмеженнями здоров'я на більш високий рівень самореалізації та надасть можливості бути економічно незалежною.

Окреслено сутність та завдання соціально-педагогічної роботи зі студентами з інвалідністю в умовах ВНЗ, а також висвітлено можливості її активізації в умовах інклюзивного освітнього простору. Зазначено, що мета соціально-педагогічної діяльності полягає в сприянні адаптації та позитивній соціалізації особистості шляхом допомоги їй у засвоєнні соціальних норм і цінностей; створенні умов для психологічного комфорту і безпеки як дорослої, так і дитини; задоволенні потреб і забезпеченні прав особистості; попередженні негативних явищ у сім'ї, школі, вузі, іншому найближчому соціальному оточенні. Визначено завдання соціально-педагогічної роботи із забезпечення інтеграції дітей і молоді з особливими потребами в середовище навчального закладу.

Ключові слова: особа з обмеженими можливостями, студентська молодь, академічна група, педагогічні умови, педагогічний супровід, соціальний педагог, соціально-педагогічна діяльність, інклюзивний освітній простір.

Побудова соціально орієнтованої ринкової економіки та інтеграція України в європейський освітній простір потребують здійснення низки першочергових заходів щодо посилення соціального захисту осіб із обмеженими можливостями. Країни з найбільш розвинутою економікою на шляху до інтегрованого цивілізованого суспільства створюють умови для забезпечення повноцінної участі людей із інвалідністю в суспільному житті та вирішенні питань, пов'язаних із залученням їх до всебічного активного життя. Одним із викликів сьогодення є необхідність забезпечити рівний доступ до якісної освіти усіх без винятку людей, незважаючи на расові, соціальні, психофізичні відмінності. Це визначає ефективність суспільного поступу української держави в забезпеченні права кожного її громадянина на повагу, взаєморозуміння та самореалізацію в соціумі.

У сучасних умовах доступність вищої освіти для інвалідів є гострою соціальною і педагогічною проблемою. Українська молодь із вадами розвитку не має можливостей реалізувати своє право на рівний доступ до освіти: навчання інвалідів здійснюється в спеціальних навчально-виховних закладах або відбувається вдома. Ізольованість молодої людини з обмеженими можливостями відбивається на усіх сферах її життя і не дає можливості реалізувати себе, тому вагомою складовою процесу інтеграції молоді з інвалідністю в суспільство є створення відповідних умов для навчання та розвитку студентів у вищих освітніх закладах, опанування знаннями, у майбутньому –

*© Щербяк Ю. А.